

Б. І. Шуневич,
доктор педагогічних наук, професор кафедри технічного перекладу
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Сучасні тенденції технічного перекладу

Описано перспективи отримання якісної освіти перекладача за допомогою висококваліфікованих викладачів, які мають досвід усного і письмового перекладу на українському і міжнародному рівнях, сучасне матеріально-технічне забезпечення кафедри, продуману програму підготовки до складання трьох видів міжнародних іспитів для визначення рівня знання іноземної мови. Це дає можливість випускникам бути конкурентоспроможними не тільки на українському, але й закордонних ринках праці.

Ключові слова: перекладач технічної і військової літератури, якість професійної підготовки, міжнародні тестування знань студентів.

Shunevych B. I. Modern Trends in Technical Translation.

The article deals with the prospects of obtaining good education of translator/interpreter by means of highly qualified lecturers, having an experience of oral and written translation/interpreting on Ukrainian and international levels, modern material and technical provision of the Department, highly considered program of training for passing three types of international testing for definition of foreign languages knowledge giving possibilities for our University graduates to be competitive not only on the Ukrainian but also foreign labour markets.

Key words: translator/interpreter of technical and military literature, quality of professional training, international students' testing.

Постановка питання. За роки незалежності в Україні створено ряд спеціалізованих кафедр перекладу у військових і воєнізованих вищих навчальних закладах. Заснування таких кафедр зумовлено необхідністю підготовки спеціалістів, які могли би швидко і якісно перекладати велику кількість фахової літератури та документації українською й іноземними мовами для ознайомлення з вітчизняним і зарубіжним досвідом у різних галузях науки та техніки для відповідних установ нашої країни. Наприклад, підготовка кваліфікованих перекладачів технічної і військової літератури для Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) проводиться на кафедрі технічного перекладу (ТП) Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД) [1].

Мета статті – описати перспективи одержання якісної освіти перекладача за допомогою висококваліфікованих викладачів кафедри технічного перекладу, які мають досвід усного і письмового перекладу на українському і міжнародному рівнях, сучасне матеріально-технічне забезпечення, програму складання міжнародних іспитів.

Виклад основного матеріалу. Одне з основних завдань створення кафедри технічного перекладу – забезпечити структури на рівні головного управління, обласних і районних управлінь, науково-дослідних інститутів ДСНС України перекладачами, які спеціалізуються у пожежно-технічній і споріднених галузях (екологія, цивільний захист, охорона праці, транспортні технології, інформаційна безпека, практична психологія, соціальна робота, економічні й правові науки, медицина катастроф та ін.).

Зі створенням в ЛДУ БЖД кафедри технічного перекладу 2008 р. та ліцензуванням її у випускову

для підготовки перекладачів за напрямом 6.020303 «Філологія» кваліфікації «Перекладач» (англійська й українська, німецька й українська, французька й українська та польська й українська мови) у 2012 р. якість технічного перекладу у сферах спеціалізації курсантів і студентів у ВНЗ системи ДСНС значно покращилась.

Основу кафедри становлять кандидати і доктори наук, які мають досвід роботи на подібних кафедрах Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Львівська політехніка», Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Закарпатського державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету та інших ВНЗ, а також значну практику письмового та усного перекладу саме фахової літератури. За роки роботи кафедри її викладачі захистили п'ять кандидатських і одну докторську дисертації, ще семеро готуються до захисту кандидатських і докторської дисертації, а троє проводять прикладні дослідження в рамках кандидатських дисертацій із різних проблем художнього і військово-технічного перекладу.

У розпорядженні кафедри є комп'ютерний клас і аудиторія з інтерактивною дошкою, які мають доступ до інтернету, комплект переносного обладнання для синхронного перекладу та необхідне програмне й апаратне забезпечення. Крім цього, заняття проводяться в інших комп'ютерних лабораторіях університету та лекційних аудиторіях, оснащених відео- або відеоконференційним обладнанням.

Викладачі та студенти кафедри співпрацюють із перекладацькою компанією повного циклу «Лінгвістичний центр», перекладацькими центрами ІТ-компаній м. Львова та іншими закордонними і вітчизняними організаціями, а також створили

Студентське перекладацьке бюро при ЛДУ БЖД, штат якого складається зі студентів нашої кафедри та інших українських і закордонних навчальних закладів. У бюро студенти вчаться самостійно працювати і керувати процесом перекладу.

Розглянемо детальніше завдання, поставлені перед кафедрою технічного перекладу в підготовці перекладачів технічної і військової літератури, та стан їх виконання в ЛДУ БЖД.

Насамперед, студентів забезпечено сучасними навчально-методичними посібниками та дистанційними курсами на їх основі, а також довідковими матеріалами. З цією метою викладачі кафедри, крім дисциплін, традиційних для підготовки перекладачів («Вступ до мовознавства», «Історія зарубіжної літератури», «Лінгвокраїнознавство країн основної мови», «Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови» тощо), підготували лекції і практичні заняття з таких дисциплін: «Комп'ютерна лексикографія» (1 курс), «Вступ до галузевого перекладу» (2 курс), «Історія художнього і технічного перекладу», практичні заняття з військового перекладу (3 курс), «Переклад патентних описів» (4 курс).

Особливістю викладання дисципліни «Комп'ютерна лексикографія» є те, що деякі лекції та практичні заняття читають і проводять – традиційно або дистанційно – знані фахівці з інших українських, закордонних ВНЗ. На практичних заняттях студенти розпочинають роботу над новими словниками (збирають матеріали під керівництвом викладача, впорядковують та досліджують англійські та українські терміни за спеціально розробленою методикою) [4]. На основі проведених досліджень студенти готують тези доповідей, статті, курсові та бакалаврські роботи. Студенти перших курсів чотирьох наборів спеціалізації «англійсько-український переклад» вже підготували матеріали для «Англійсько-українського словника пожежно-технічних термінів» (обсягом приблизно 20 тис. термінів), «Англійсько-українського словника термінів автомобільного транспорту» (35 тис.), «Англійсько-українського словника термінів з психології» (понад 22 тис.) та «Англійсько-українського словника патентних термінів» (8 тис.).

Окрім філологічних дисциплін, студентам 1–4 курсів кафедри читається ряд технічних і військових дисциплін з метою кращого розуміння структури та специфіки роботи української пожежно-рятувальної служби, споріднених служб інших країн Європи й Північної Америки. На базі спеціальних лабораторій ці дисципліни розробляють для наших студентів офіцери різних кафедр університету. Вивчення технічних предметів перш за все дає можливість студентам добре орієнтуватися в термінології пожежно-технічної та суміжних галузей.

Під час поглиблення знань з основної мови на першому курсі студенти мають завдання досягти знання цієї мови вище середнього рівня, а також засвоїти основну загальнонаукову і загальнотехнічну лексику.

Другокурсники на заняттях з основної іноземної мови продовжують поглиблювати знання мови

з паралельним вивченням загальновійськової лексики і готуються до складання тесту на визначення сформованості мовленнєвих навичок відповідно до стандарту НАТО STANAG 6001. Пробне тестування для студентів ЛДУ БЖД проводить екзаменаційна комісія навчально-наукового центру мовної підготовки Академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного. Відповідно до наказу міністра оборони України від 01.06.2009 № 267 «Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних сил України», студенти-перекладачі, які паралельно навчаються на військовій кафедрі нашого університету, зможуть скласти іспит за стандартом STANAG 6001 і отримати відповідні сертифікати.

Третьокурсники не лише поглиблюють знання з основної іноземної мови, а й готуються до складання міжнародних екзаменів, які перевіряють рівень сформованості мовної та мовленнєвої компетенції відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, розроблених Асоціацією мовних експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe). Для того, щоб мати право готувати студентів до складання іспитів такого типу, викладачі нашої кафедри щорічно проходять спеціальну підготовку на курсах ICELT для викладачів англійської мови у ВНЗ, які проводять сертифіковані викладачі Національного університету оборони України під загальним керівництвом Кембриджського університету й отримують відповідні посвідчення цих двох навчальних закладів. Сертифікат про складання тесту європейського зразка дає змогу нашим випускникам працювати за спеціальністю у будь-якій країні ЄС.

Студенти четвертого курсу на заняттях з англійської мови виконують навчальну програму і паралельно готуються до складання тесту TOEFL (Test of English as a Foreign Language), міжнародного екзамену з англійської мови, який складають ті, для кого англійська мова є іноземною. Сертифікат про успішне складання цього тесту та навички, отримані під час підготовки до нього, будуть корисними випускникам, якщо їм доведеться працювати у Північній Америці.

З другого року навчання студентам пропонується на вибір вивчення другої іноземної мови (німецька, французька, польська) упродовж другого-четвертого років навчання з обсягом годин майже таким, як на основну іноземну мову. Після закінчення навчання в бакалавраті студенти зможуть виконувати технічний переклад зі згаданих вище галузей у відповідних мовних комбінаціях.

Навчання в магістратурі й викладацька практика у вищих військових і цивільних навчальних закладах дає право, крім перекладацької діяльності, ще й викладати обидві іноземні мови та переклад.

Під час навчання студенти отримують практичний досвід письмового та усного перекладу. Наочним результатом праці студентів є переклад англійською мовою веб-сторінки університету, розширених анотацій статей для науковців нашого університету,

інструкцій для різноманітного обладнання, патентних описів та іншої військово-технічної літератури. Переклад здійснюється з урахуванням вимог часу, тобто із використанням технологій автоматизованого перекладу.

На базі кафедри ТП організовано традиційне (у формі стажування у відповідних установах) і дистанційне (завдання виконуються практикантами у відповідному програмному забезпеченні з будь-якого робочого місця, в тому числі домашнього персонального комп'ютера) проведення навчальних практик та стажувань. Традиційні практики зі студентами напряму підготовки 6.020303 «Філологія» проводяться у такій послідовності: двотижнева навчальна практика під назвою «Інноваційні технології в перекладі» наприкінці другого курсу на базі нашого університету; тритижнева навчальна практика після завершення третього курсу на базі головного управління ДСНС (м. Київ), територіальних органів управління ДСНС України в областях та підпорядкованих їм районних підрозділів, навчальних закладів і науково-дослідних установ системи ДСНС; тритижнева виробнича практика наприкінці четвертого року навчання на базі українських і зарубіжних перекладацьких компаній. Після проходження навчальних практик студенти продовжують співпрацювати з цими структурами та підрозділами із перспективою працевлаштування.

З 2009 р. наш університет є членом Асоціації вищих навчальних закладів Європейського Союзу, які працюють у галузі безпеки людини, – European Fire Service Colleges Association (EFSCA). У рамках цієї співпраці офіцери, курсанти, а також студенти-перекладачі беруть участь у спільних міжнародних навчаннях. Наприклад, упродовж літа 2015 р. студенти і викладачі кафедри технічного перекладу виконували письмовий та усний переклад під час двох конференцій Спільних міжнародних навчань ДСНС України та НАТО із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій «Ukraine – 2015», які проходили на базі ЛДУ БЖД. 21–25 вересня 2015 р. студенти і викладачі були залучені до усного перекладу під час безпосереднього проведення цих навчань на території Львівської області. У навчаннях взяла участь більше тисячі учасників із тридцяти трьох країн – членів та партнерів НАТО. Голова ДСНС України генерал-майор служби цивільного захисту Микола Чечоткін, підсумовуючи результати навчань, зазначив, що всі завдання, які були поставлені перед командами-учасниками, виконано на високому професійному рівні, до чого безпосередньо долучилася команда перекладачів ЛДУ БЖД.

Викладачі нашої та інших кафедр постійно підвищують кваліфікацію у формі щомісячних занять семінарів «Теорія і практика перекладу художнього і військово-технічного перекладу», науково-методичного семінару викладання перекладацьких дисциплін та іноземних мов в українських і закордонних вищих навчальних закладах, вебінару «Дистанційне і комбіноване навчання в Україні та за кордоном», а також стажування в українських і закордонних організаціях та ВНЗ. Наприклад, професор Богдан Шуневич (військовий перекладач з 1975 до 1986 рр.) двічі перебував на тривалому стажуванні у Вейнському державному університеті (м. Детройт, штат Мічіган, США); професор Олег Тищенко, крім нашого університету, викладає в Католицькому університеті ім. Івана-Павла II (м. Люблін, Республіка Польща), сприяє обміну науковим і методичним досвідом між нашими навчальними закладами у формі спільних конференцій, наукових журналів; старший викладач Ірина Попко упродовж чотирьох місяців 2015 р. стажувалася на Міжнародних курсах французької мови у Школі національної жандармерії Франції міста Рошфор.

Кафедрою технічного перекладу організовано співпрацю з українськими і закордонними (Польща, Словаччина, Німеччина, Франція, Великобританія) організаціями та вищими навчальними закладами, що у найближчій перспективі передбачає отримання випускниками нашого університету спільного диплома про освіту європейського зразка, стандартного для всіх країн – учасниць Болонського процесу.

Кафедра стала осередком підготовки перекладачів технічної і військової літератури на Західній Україні. Цьому сприяв ретельний добір кваліфікованих науковців і викладачів. Станом на січень 2016 р. тут працюють два доктори, професори на постійній основі та два професори за сумісництвом, вісім кандидатів наук (з них шість доцентів). Решта науково-педагогічного складу готується до захисту кандидатських і докторських дисертацій або приступили до проведення наукових досліджень у галузі перекладу. Більшість викладачів мають досвід усного і письмового перекладу на українському і міжнародному рівнях, є діючими перекладачами або очолюють перекладацькі компанії.

Висновки. Практика письмового та усного перекладу, поглиблене вивчення основної та другої іноземних мов поряд із підготовкою до складання трьох видів міжнародних іспитів дає можливість нашим випускникам бути конкурентоздатними не тільки на українському ринку праці, але й успішно працевлаштуватися за кордоном.

Література

1. Кафедра технічного перекладу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ldubgd.edu.ua/node/201>.
2. Шуневич Б. Взаємодія студента і викладача під час дистанційного проведення практик [Текст] / Б. Шуневич // *Наук. вісн. Чернівець. ун-ту.* – 2015. – Вип. 740–741: Германська філологія. – С. 242–245.
3. Шуневич Б. Шляхи удосконалення підготовки майбутніх перекладачів [Текст] / Б. Шуневич // *Дистанційна освіта у ВНЗ: інноваційні та психолого-педагогічні аспекти* : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-методич. конф. – Х. : Міськдрук ; ХНАДУ, 2015. – С. 67–72.
4. Шуневич Б. Методичні рекомендації для організації дослідження термінів студентами напряму підготовки 6.020303 «Філологія» [Текст] / Б. Шуневич, І. Дробіт, О. Довбуш. – Львів : ЛДУ БЖД, 2015. – 83 с.